

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO : 170

1980 SONRASI TÜRK ROMANI SEMPOZYUMU

27-28 Mart 2008

BİLDİRİLER

KAYSERİ - 2009

POSTMODERNİZMİN DEĞERİ DIŞLAYAN 'ÇOĞULCU ESTETİK'İ VE BUNUN 1980 SONRASI TÜRK ROMANINA YANSIMALARI

Mustafa APAYDIN*

Özet

Postmodernizmin Türkiye'de tartışılmaya başlandığı 1980 sonrasında postmodern kabullerden hareket eden Türk entelijensiyası postmodernizmi edebiyatta çoğulculuk ve özgürleşme olarak takdim etti. Yaşanan süreçte postmodernizmin filozofik arka planı, Türk edebiyat dünyasında genellikle ihmal edildi ve postmodernist anlatı örnekleri, büyük ölçüde yeni anlatı teknikleri üzerinden değerlendirildi. Özellikle 1990'dan sonra, postmodernizmin Türk romanına egemen olduğu söylenebilir. Edebiyat dünyasında, postmodern anlatılardaki yeni kurmaca teknikleri övgüyle karşılandı; ancak modernizmle hesaplaşan, değer kavramını dışlayan yeni tematik tutum üzerinde pek durulmadı; daha doğrusu bu konuda, birkaç istisna dışında, eleştirel bir yaklaşım sergilenmedi. Bu bildiride postmodernizmin 'çoğulcu estetik' anlayışının anlatı içeriğini nasıl şekillendirdiği üzerinde durulacak, bunun 1980 sonrası Türk romanındaki yansımaları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, 1980 sonrası Türk romanı, çoğulcu estetik, modernizm.

Türkiye gibi modernleşme sürecini henüz tamamlayamamış; gelişmekte olan ülkeler arasında sayılan toplumlarda postmodernizm, özellikle Sovyet Bloğunun yıkılmaya başlamasından sonra yeni liberal politikalar ve uygulamalar olarak kendini gösterdi. Başlangıçta bunun çok ciddi bir düşünsel değişim projesi olduğunu anlayamadık. Yaşamımızı kolaylaştıran teknolojik yenilikler dikkatimizi çekti. İletişim devriminin dünyayı mahalleimiz kadar yakınlaştırdığına, bilgiye ulaşmanın parmaklarımızın ucunda olduğuna tanık olduk. Bu yeni duruma övgüler düzen geçmişte ayrı kutuplarda olan yazarlarla, televizyon yorumcularıyla karşılaştık. Bazı yazarların ulus devlet, tarihle yüzleşmek, çoğulculuk, Cumhuriyet konularında geleneksel sol veya sağ yaklaşımlara uymayan, daha doğrusu değer kavramına geçmişte atfedilen anlamları sorgulayan görüşlerini daha sık okumaya başladık.

Edebiyat dünyamızdaki değişme de hemen hemen aynı yıllarda başladı ve toplumsal yaşamımızdaki değişme karşısındaki hayranlık dolu şaşkınlığımıza benzer bir yaklaşım ile 'çağdaş olanın estetiğiyle' üretilen metinleri karşıladık. Akademik camia, 1990'lı yıllardan itibaren, pek de alışıktı olmadığı şekilde güncel edebiyat hakkında onaylayıcı bir tavır geliştirdi.

Postmodernizm, 1960'lı yıllarda Fransa'da ortaya çıkan 1970'li yıllardan itibaren de ABD'de yaygınlaşan bir düşünce akımı olarak takdim edilmektedir.¹ Başlangıçta

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ADANA.

postmodernizmin modernizmin bir uzantısı olup olmadığı tartışılıyordu; ancak bugün postmodernizmin Aydınlanma hareketiyle başlayan modernizm projesiyle ciddi biçimde hesaplaşan bir düşünce hareketi olduğu kabul edilmektedir. Postmodernizm, estetik yenilenmeden önce, modernizmin toplum projelerini sorunsallaştıran, bir anlamda da Batı düşünce dünyasının kendisiyle hesaplaşmasını da içeren bir harekettir. Bir başka açıdan da bu, küreselleşmenin düşünsel arka planını oluşturmaktadır.² Kapitalizmin 1960'lı yıllardan itibaren yeni bir yapılanma içine girdiği ve ulusal sınırlar içinde hareket eden sermayenin hızla uluslararası bir karakter kazandığı, ucuz iş gücünün bulunduğu ülkelere yöneldiği, bu yeni sermaye hareketlerine engel olabilecek ulus devlet yapılanmalarını aşmaya gayret ettiği, postmodern düşüncenin ulus devlet eleştirisinin de bu çabalara denk geldiği gözlenmektedir.

Kültür kuramcısı Terry Eagleton, *Kuramdan Sonra* adlı kitabında, Batı dünyasında 1960'lı yıllardan sonra gerçekleşen zihniyet değişimini kültür kuramı çerçevesinde yorumlarken kimi zaman ironik somutlaştırmalarla postmodernizmin kültürel algılarda ve çalışmalarda ne kadar önemli bir sarsıntı yarattığını anlatır:

“Yapısalcılık, Marksizm, post-yapısalcılık ve benzerleri, artık eskisi gibi seksi konular değil. Şimdi seksi olan şey, daha ziyade seksin kendisi. Akademinin vahşi sularında, Fransız felsefesine duyulan ilgi, yerini Fransız öpücüğüne gösterilen teveccühe bıraktı... Kültür kuramı okuyan öğrenciler arasında, beden çok moda bir konu başlığına dönüştü; ama üzerinde fikir üretilen genellikle erotik beden oluyor, açlık çeken beden değil.”³

Eagleton, Batı dünyasındaki düşünsel değişimi, kendine özgü ironisiyle teşhir ederken ortaya çıkan sonucun bir bakıma fotoğrafını çekmeyi deniyor ve özellikle 1970'li yıllardan itibaren ortaya sürülen yeni liberal politikaların büyük bir amneziye (hafıza kaybı) yol açtığının altını çiziyor.

Postmodernizmi anlamak için bu amnezi yaklaşımından yola çıkılabilir. Çünkü postmodernizm, Aydınlanmacı modernizm projesini, her açıdan mahkûm ettiği ve hümanist etik değerleri, modernizmden kaynaklanan ulus devlet gibi toplumsal yapılanma modellerini reddettiği, daha doğrusu milliyetçilik, din, Marksizm gibi ‘büyük anlatılar’ adını verdiği toplumsal yapının temelini oluşturan her tür ideolojiyi sorunsallaştırdığı için bir büyük hafıza kaybı önermektedir.

Postmodernizm, modernizm projesinin büyük ölçüde tekçi, dayatmacı olduğunu savunmaktadır. Özellikle uluslaşma sürecinde Batılı toplumların kendilerinden olmayana karşı dışlayıcı, ötekileştirici bir yaklaşım geliştirdiği, bir doğu imgesi yarattığı kabul edilmektedir. Batının kendini meşrulaştırmak için uyguladığı oryantalist politikalara getirilen eleştiriler, giderek ulus devlet anlayışını da sorunsallaştırmaktadır. Uluslaşmanın, ancak öteki yaratmakla, bunun da toplum içindeki farklılıkları asimile eden, farklı toplumları dışlayan bir anlayışla mümkün olduğunu ileri süren düşünürler, kendi-

¹ Dilek Doltaş, *Postmodernizm Tartışmalar ve Uygulamalar*, Telos Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 23.

² David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, 1999 adlı kitabında postmodernizmi kapitalizmin yeni aşamasının bir ürünü olarak takdim eder.

³ Terry Eagleton, *Kuramdan Sonra*, (çev. Uygur Abacı), Literatür Yayınları, İstanbul, 2004, s. 2-3.

lerin de moderniteyi veya ulus devlet modelini sorgularken aynı ötekileştirici yaklaşımı sergilediklerinin farkında değilmiş gibi görünmektedirler. Ayrıca ulus devlet yapısının Batıda terk edildiğine dair en ufak bir kanıt da yoktur. Bugün Batıdaki deneyim örnek alınarak gerçekleştirilen gelişmekte olan ülkelerdeki uluslaşma süreçleri, daha büyük bir tehlike altındadır. Çünkü postmodernizm, ulus devlet yapılanmasının ısrarla ırkçılığa kayan versiyonunu modern devlet yapılanmasının tek örneği olarak takdim etmekte; ulusal devletlerin toplumdaki değişik alt kültürlerin bir bileşkesi olduğunu görmezden gelmektedir. Bu da az gelişmiş toplumlarda, ciddi mikro milliyetçi dalgalara yol açmaktadır.

Postmodernizm, modernizmin tekçi, ötekileştirici yaklaşımının karşısına çoğulculuğu koymuştur. Bunu yapmak için de, modernizm için önemli olan bazı kavramları sorunsallaştırmıştır. Tarihi bir anlatı olarak kabul edip, tarihsel ilerleme ve değişim fikrini reddetmek ve işlevsizleştirmek, bu bağlamda ilk akla gelen yaklaşımlardan biridir.

Derrida'nın ve Foucault'nun her tür gerçekliğin metinsel olduğu yaklaşımı, bilimsel bilgiyi de tarih yazımını da edebî anlatılardan ayırmayan, daha doğrusu gerçeği yansıtmada hiçbir hiyerarşik ayrımı kabul etmeyen bir sonuç doğurmuştur.⁴ Tarihin bir anlatı olarak kabul edilmesi, geçmişe dair bilinenlerin hepsini görelî hale getirmektedir. Tarihin toplumların uluslaşma süreci içinde icat ettikleri bir şey olduğu düşüncesi, postmodernizmin aslında modernizmle hesaplaşmasının yansımasıdır. İlerlemeci modernist proje de geçmişi yıkarak geleceği kurma iddiasındaydı; ancak o, tarihe bir değer atfediyordu; geleceği kurmak için tarihin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel değişme yasalarını anlamak gerektiğini savunuyordu. Postmodernizmin ise en önemli özelliklerinden biri, çoğulculuk adına değer kavramını reddetmek olmuştur. Tarih yazımına da bilime de ulus devlet yapısına da karşı çıkışın altında bu yaklaşım bulunmaktadır.

Derrida'nın insanlığın ürettiği her şeyi metinsellik çerçevesine sokup modernizmin anlatılarını yapı sökümüne uğratmasının 'gerçek' ve 'değer' kavramlarını ortadan kaldırmaya yönelik bir sonucu olmuştur. Bu düşüncüler, çoğulculuk ilkesinden hareket ederek değer kavramını sorgulamıştır. Çünkü 'değer', bir hiyerarşik bakışı zorunlu kılar; oysa postmodernist düşüncüler, değerli olanla değerli olmayan ayrımını, sıralayıcı, ötekileştirici bulmuşlardır. Bu bağlamda çoğulculuk, her düşünceye, inanışa, cinsiyete, kültüre eşit mesafede durmak; hiçbir hiyerarşik yaklaşımı kabul etmemektir. Postmodernizm, modernizmin ayrılıkları dışlayan, birleştirici yaklaşımına karşı, farklılıkları önemseyen, her tür farklılığın toplumda kendini ifade etme özgürlüğünü savunan ve farklılıklara eşit mesafede duran toplumsal sistemleri destekleyen bir düşünce geliştirmiştir. Postmodernist düşüncenin açıkça her zaman ifade edilmese de, benimsediği toplumsal model, liberal değerleri yaşama geçiren yapılanmalardır.

Edebiyat dünyasında postmodernist yaklaşımlar, bu modernizm hesaplaşmasının yan ürünlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Postmodern düşüncenin çoğulculuk anlayışı, postmodern estetiğin de özünü oluşturmaktadır. Aslında sanatsal üretim süre-

⁴ Bu konuda bkz. S. Dilek Yalçın-Tekin, *Yeni Tarihçelcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s. 22-37.

cine, postmodern düşüncenin müdahil olması, postmodern bir edebiyat kuramı ortaya koymaması beklenirdi. Çünkü kuramlaştırma, postmodernist çerçeveden bakıldığında, kural koyucu, yani bir yanıyla sınırlayıcı, tekleştirici bir eylemdir. Ancak postmodernizmin nasıl bir edebiyat estetiği oluşturduğuna dair, postmodernizmin edebiyata yansımalarına dair makale ve kitapların sayısı, gittikçe artmaktadır.

Postmodern edebiyat, türlerin sınırlarının iyice belirsizleşmesine yol açmıştır. Türe ait kuralları koymak, postmodernizmin o çok meşhur merkezsizleştirme anlayışına aykırı olacağından, eski tür adları ve özellikleri bu dönemde anlamını yitirir. Postmodernist edebiyat, kendini en iyi, adına artık roman denmeyen anlatı türünde ifade edebilmiştir.

Bizde postmodernist edebiyatın ilk algılanışında, postmodern edebiyat teknikleri ön plana çıkarılmış olsa da, aslında bu anlayışla yazılan eserler, postmodern oluşlarını, üstanlatı, pastiş, kolaj gibi anlatı tekniklerini kullanmalarından almamaktadırlar. Hatta, postmodern anlatı teknik ve taktiklerini kullanmayan; ama postmodern duruşa sahip birçok anlatıdan söz edilebilir. Hatta bu anlatılarda kullanılan anlatı tekniklerin büyük ölçüde modernist romanlardan devralındığı bile söylenebilir. Ancak postmodernist tavır, metnin kurgusundan içeriğine kadar her özelliğiyle yeni bir anlayışı zorunlu kılar. Aslına bakılırsa postmodernist düşüncenin modernizmle hesaplaşmasının metin düzleminde edebiyat eserlerinde de gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Modernist romanlarla aynı teknikleri kullanıyor olsa bile postmodernist anlatı, bu teknikleri modernist anlatıları yapısökümüne uğratmak için kullanır.

Postmodern anlatı, Foucault'nun merkez/iktidar çözümlemesinden yararlanmış- tır. Metnin kurgusundan başlamak üzere, modernist yazarın metindeki iktidarı kırılmış; okur merkezli bir metin anlayışı geliştirilmiş; kişisel söylem, yerini metinlerarasılığa bırakmıştır.

Merkez/iktidar olgusunun reddedildiği ortamda, postmodern anlatılarda da bir iktidar mekanizması olarak kabul edilen değer, merkezsizleştirme teknikleri kullanılmak suretiyle sorunsallaştırılmıştır. Bir yandan trivial olanla sanatsal olan hiçbir estetik sınıflama yapılmadan metin demokrasisi içinde yan yana yer almış, bir yandan da etik bir duruştan özellikle kaçınılmıştır. Bu bağlamda metnin okuyucuya ileteceği tezler de, antitezleriyle birlikte verilerek anlamını yitirmiştir. Metin, ciddiye alınacak bir tezden yoksun bırakılınca da geriye oyundan başka bir şey kalmaz. Roseneu, bu konuda postmodern yaklaşımı şöyle vurgular: "Eğer şüphecilerin iddia ettikleri üzere hakikat diye bir şey yoksa o zaman geriye kalan tek şey oyundur, sözcüklerin ve anlamın oyunu."⁵ Anlamın yitirildiği, söylenmedik sözün kalmadığına iman edildiği postmodernist anlatıda her şey metnin içinde oynanan oyuna dönüştürülmüştür. Dünyaya, insanlığa, topluma dair sunulacak bir değer yoktur artık. Bunların mimetik edebiyat anlayışının eskimiş ve yıkılması gereken öğeleri olduğu düşünüldüğü için, okura sunulacak eğlenceden başka bir şey kalmamıştır. Postmodern edebiyat, insana dair değerlerin yitirildiği.

⁵ Rosenau'dan aktaran İsmet Emre, *Postmodernizm ve Edebiyat*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 113.

tartışılacak hiçbir şeyin kalmadığı bir dünya sunar bize.⁶ Postmodernizm, "amaç"ın yerine "oyun"u koyar.⁷

Postmodern kültür, modernizmin bireye yüklediği anlamı da sorunsallaştırmıştır. Başlangıçta toplumsal kimliğiyle tanımlanabilen birey, modernist edebiyatta kendi varoluşunu sorgulayan, yabancılaşmış, bunalımlı bireye dönüşmüştür. İster toplumsal bir varlık olarak algılansın, isterse yabancılaşmış olsun modern edebiyatta birey en önemli öğelerin başında geliyordu. Çünkü modernizm, Tanrı merkezli bir dünya kavrayışından insan merkezli bir dünya anlayışına geçmişti. Edebiyatta da insan veya birey, bu yüzden edebi metnin merkezinde yer almıştır. Merkezsiz bir dünyayı savunan postmodernist düşünürler, birey fikrine, aşırı abartılı ve bir merkezi işaret ettiği, değer koyucu olduğu için karşı çıkmışlardır.⁸ Postmodern edebiyatta da, bu yaklaşıma bağlı olarak modernist bireye hiç de benzemeyen yeni bir 'özne' anlayışı geliştirilmiştir. Postmodernist özne, değişken oluşunun yanında, yeni kavranışıyla artık iyice silikleşmiştir. Postmodern metinlerden yansıyan özne, bütünsel, tutarlı, tarihi inşa eden veya sorgulayan birey değil, sürekli bir oluş halinde bulunan, etkileyen, etkilenen, tutarlılıktan, bütünlükten yoksun, yazarın kuklasına dönüşmüş bir kimliktir. Bu yeni özne anlayışı, edebiyattan insani olanın uzaklaştırılması sonucunu doğurmuştur.

Postmodern anlatının teknik ve içerik özellikleri, görüldüğü gibi, büyük ölçüde modernizmin edebiyat ve sanat algılarını yıkmak üzere kurgulanmıştır. Paradoks gibi görünse de modernizmi ötekiler yaratmakla itham eden postmodernizm, modernizmi edebiyat düzleminde de ötekileştirmeye çalışmaktadır.

Postmodernist anlatı, yaşadığımız postmodern çağın neredeyse bütün özelliklerini kapsamaktadır. Postmodernizm, günümüzde neoliberal uygulamalarla uyum içindeymiş gibi görünmektedir. İdealsizleştirilmeye çalışılan toplumda, hedonizm en geçerli yaşama biçimi olarak sunulmaktadır. Edebiyat dünyasında da aynı yaklaşımın hızla yaygınlaştığı; hesaplama, sorgulama pratiğini yitirmiş romanın eğlence-oyun ekseninde bir metaya dönüştüğü gözlenmektedir. Modernist romanı elitist olmakla itham eden postmodernizm, romanın/edebiyatın pazarlanması gereken bir ürüne dönüştürülmesine yol açmıştır. Çoğulcu estetik, anlatıyı merkezini kaybetmiş bir konuma getirmiş; 'değer' sizleştirmiştir.

Türk romanının postmodernizmle imtihanı, diğer akımlara göre çok daha erken ve hızlı olmuştur. Türk romanında büyük bir zihniyet değişikliğinin ülkede neoliberal politikaların uygulanmaya başladığı döneme denk gelmesi tesadüf değildir. Küresel sermayenin Türkiye'ye de el atması, daha önceden öngörülmemiş siyasal ve kültürel dönüşümlere yol açmıştır.⁹ Bunun yanında 1980 sonrasında yaşanan depolitizasyon süreci, siyasal önermeler içeren edebi metinlere okur ilgisinin azalmasına yol açmıştır.

⁶ Bu konuda bkz. Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 71-79. Ecevit, postmodern anlatının metin içi oyun anlayışını, bunun yansıtmacı birey-toplum eksenli içerik anlayışını kırmak için yapıldığını onaylayıcı bir söylemle açıklamıştır.

⁷ İhşap Hassan'ın modernizmle postmodernizmi karşılaştırdığı meşhur listesinde "amaç"ın karşısında "oyun" bulunmaktadır. bkz. *Postmodernliğin Durumu*, s. 59.

⁸ bkz. *Postmodernizm Tartışmalar ve Uygulamalar*, s. 26-27.

⁹ Ahmet Oktay, *Postmodern Tahayyüle İtirazlar*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2000, s. 82.

Postmodernist anlatılar ise, okur kitlesine siyasal veya toplumsal bir tez sunmuyordu. Eğlence vaat ediyordu.

Türk romanındaki ilk postmodernist anlatı örnekleri de yine 1980'den sonra yayımlanmaya başlamıştır. Ama ciddi şekilde Türk roman geleneğindeki kırılmanın 1990'lı yıllardan itibaren yaşandığı söylenebilir. Türk romanındaki postmodernist örnekler, Batıdaki öncülerinden farklı eğilimler içinde olmamış; Türk romanı, tarihinde ilk kez, Batıda ortaya çıkan bir edebiyat anlayışına fazla gecikmeden ayak uydurmayı başarmıştır. Bizde Orhan Pamuk, Hilmi Yavuz, Ahmet Altan, Buket Uzuner, İhsan Oktay Anar gibi yazarların ilk örneklerini verdiği postmodern roman, hızla yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde postmodernist Türk romanı, hem teknik hem de içerik bakımından içinden kurallar çıkarılan, yani bir anlamda kendini yinelemeye başlayan bir sürecin içine girmiştir.¹⁰

Postmodernist Türk romanlarında da Batıdaki örneklerde olduğu gibi, çoğulcu estetik, ana belirleyici unsurlardan biri olmuştur. Üstkurmaca, pastiş, kolaj, metinlerarsılık gibi tekniklerle, hem metnin kendi içine kapanması sağlanmış hem de anlatılan her şeyin metinselliği vurgulanmıştır. Örneğin Hilmi Yavuz'un romanlarında üstkurmaca, metnin ana eksenini oluşturmaktadır. Okuyucu, bir taraftan metnin labirentlerinde dolaştırılırken bir taraftan da, gerçekçi ve modernist romanın bildik roman taktikleri ve temaları sorunsallaştırılmıştır. Hilmi Yavuz'un *Fehmi K.'nın Acaip Seritvenleri* adlı anlatısında gerçekçi ve modernist roman anlayışlarının parodisini ürettiği görülmektedir. Ahmet Altan'ın *Dört Mevsim Sonbahar* adlı romanında da, üstkurmaca kullanılmıştır. Bunun gibi, anlatının kurmacalığını okuyucuya vurgulayacak değişik anlatı taktikleri, başka romanlarda da başarıyla uygulanmıştır.

Türk romanında 1980 sonrasında görülen 'postmodernist açılımlar', yeni anlatı tekniklerine indirgenmiş gibi görülmektedir. Ancak dikkat edilirse liberal düşüncenin Türk toplumunun yakın geçmişte yaşadığı modernleşme çabasını değersizleştirme yaklaşımına, büyük anlatılar olarak nitelenen ideolojilerin sorgulanmasına Türk edebiyatındaki postmodernist yazarların da katıldığı anlaşılar. Bu bağlamda Ahmet Altan'ın romanları anımsanabilir. *Dört Mevsim Sonbahar* ve özellikle *Sudaki İz* adlı romanları, Türkiye'deki sol harekete getirdiği eleştirilerle dikkat çekmiştir. Ahmet Altan, *Kılıç Yarısı Gibi* ve *İsyen Günlerinde Aşk'ta* ise Cumhuriyet ideolojisinin içinden çıktığına inandığı İttihatçı geleneği sorgular.

Çoğulculuk, çağdaş Türk romanında içerik düzleminde de yansıtılmaya çalışılmaktadır. Özellikle karşıtlıklar, aynı metin kurgusu içinde yan yana, hiyerarşik konumlandırmaya tabi tutulmadan yer alabilmektedir. Daha doğrusu postmodern anlatı, gerçekliği metinsel bir gerçeklik olarak anladığı için kolajlarla uyumsuzlukları, karşılaşması olanaksız olan şeyleri metne yerleştirebilmektedir. Postmodernist anlatının çoğulculuğu öncelikle metinsel bir çoğulculuktur. Gerçekçi romanın, yazarın ideolojik tercihlerini taşıyan ve Batılılaşma, eşitsizlik gibi temalar etrafında dönen; modernist romanın yabancılaşmış bireyi ön plana alan yaklaşımını sorunsallaştıran postmodern romanda,

¹⁰ Türk edebiyat dünyasında da postmodern romanın teknik ve içerik özellikleri, Türk romanındaki uygulamaları üzerinde geniş kapsamlı incelemeler yapılmıştır. Bu konuda Yıldız Ecevit ve İsmet Emre'nin kitaplarını anımsatmakta yarar var.

artık yazar herhangi bir düşüncenin taraftarı değildir. Daha doğrusu, tek ana tema etrafında dönen roman anlayışı terk edilmiş; roman karşıtlıkların metin içi demokrasi gereği yan yana sergilendiği bir içeriğe büründürülmüştür. Örneğin *Kara Kitap*, *Beyaz Kale* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında Orhan Pamuk, Batı ile Doğunun birbirinin içine geçebilirliğini özellikle vurgular. *Beyaz Kale*'de efendinin köleye, kölenin efendiye dönüşmesi, simgesel olarak Batı ve Doğu kültürlerinin birbirini kapsayabildikleri vurgusunu taşımaktadır. Elif Şafak'ın *Pinhan* romanında mistik olanla şeytani olan kendine yolculuk yapan Pinhan'ın bedeninde bir arada bulunur. Pinhan hem erkek hem kadındır. Buket Uzuner'in *Balık İzlerinin Sesi* romanında dünyanın gelmiş geçmiş bütün önemli düşünür ve sanatçıları zaman-mekân birleşmesinden azade, fantastik bir kurgu içinde bir araya getirilir. Bunun dışında dinsel olan ile dünyevi olan, aşk ile pornografi, yüce olanla bayağı olan vs. onlarca karşıtlık metnin demokrasisinde kendilerini temsil ederler. Ancak postmodern anlatılardan yansıyan çoğulculuk, okuyucuyu hiçbir düşünceye ulaştırmaz. Çünkü postmodern düşünceye göre savunulacak değer yoktur. Bu da günü yaşayan, bilinci televizyonlarda şekillendirilen, topluma edebiyatın da zevkten ve eğlence-den başka verecek hiçbir şeyi kalmadığı anlamına gelmektedir.

Geniş kitleyi güncelin 'soğuk' siyasal ve toplumsal sorunlarından, ben kimim arayışından kurtarmak için postmodernist yazarların en büyük sığınaklarından biri tarih olmuştur. Umberto Eco'nun postmodernist tarihsel roman için yol açıcı olarak kabul edilen *Gülün Adı* romanının yayımlanmasından sonra Türk edebiyatında da tarihsel roman modası başlamıştır. *Gülün Adı*'nın formülleri kullanılarak Türk edebiyatında da postmodern tarihsel romanlar üretilmiştir. Toplumların tarihindeki önemli dönüm noktalarına, tarihe yön veren kişilere ve olaylara yer vermeden, günün estetik ve toplumsal sorunları tarihe taşınarak sıradan kişilerin gerilim ve cinayet yüklü maceraları kurgulanmıştır. Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı*, İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kitalar Atlası* ve *Amat* adlı romanları *Gülün Adı* formüllerini kullanan romanlardır.

Bu romanlar, eski bildik tarihsel romanlardan farklıdır. Belli bir tarihsel birimle, hatta sıkı bir arşiv/belge bilgisiyle üretilmelerine rağmen bu yeni tarihsel romanların amacı tarihsel gerçekliği yeniden üretmek değil, aksine belgeye dayalı tarihçiliği yapısökümüne uğratmaktır. Bir bakıma son zamanlarda sayısı olağan dışı artan tarihsel anlatılar, biyografik anlatılar, tarih bilincini değersizleştirmek, işlevsiz kılmak görevini üstlenmiş gibidirler.

Aslına bakılırsa son on yıl içinde edebiyat dünyamıza sokulan ve tarihi fon olarak kullanan romanların çoğunu fantastik kurgular olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Batıda olduğu gibi Türk romanında da gerçek dünyayla iletişimi en aza indirilmiş fantastik romanların sayısında artış dikkat çekmektedir. *Binbir Gece Masalları*'nın fantastik dünyasını keşfeden Türk yazarları, iç içe geçmiş öykülerle kurulu, okuyucuyu düşsel bir Doğu imgesiyle karşı karşıya getiren romanlarında, bütün gücünü düşselliğinden alan dünyalar kurmaktadırlar. İhsan Oktay Anar'ın ve Tayfun Pirselimoglu'nun romanlarını, rahatlıkla fantastik tür içinde değerlendirmek mümkündür.

Sonuç

Sonuç olarak postmodernizm, Türk roman geleneğinde önemli bir kırılmaya yol açmış gibi görünmektedir. Okuru eğlendirmeyi ana amaç haline getiren; toplumsal, siyasal ve kişisel sorunlarla uğraşmaktan vazgeçen yazarlarımız, Ahmet Oktay'ın terimiyle konuşursam, emperyal kanona uygun düşen ürünler ortaya koymaya devam etmektedirler. Bu romanlardan yansıyan Doğu imgesinin ise geniş boyutlu olarak tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Postmodernist yazarların birbirlerini taklit ederek, buna metinlerarasını kullanarak da diyebilirsiniz, egzotik bir dünya kurduklarını. bunun da oryantalist Doğu imgesine hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Oryantalist bakış açısı, sadece tarihsel/fantastik romanlarda değil, *Kar* gibi güncel siyasal roman olma iddiasındaki romanlarda da hissedilmektedir. Orhan Pamuk ve Elif Şafak gibi, Batılı okuru hedefleyen yazarlarda olduğu gibi, henüz dış dünyaya açılmamış yazarlarda da mistik, zamansız, egzotik bir Doğu imgesi dikkat çekmektedir. *Binbir Gece Masalları*'na öykünülerek anlatılan her olağanüstü öykü, tıpkı Amin Maalouf'un romanlarında olduğu gibi, Batının çarpık Doğu imgesini pekiştirmektedir. Edebiyat eleştirisinin hüküm bildirmekten vazgeçip kendini yorumla ve özellikle tanımla sınırlı bir alana hapsettiği bir ortamda, postmodernist Türk romanının bu yeni açılımı, bir sorun olarak her türlü değeri dışlamış, kendi hazzı okur kitlesini yaratmış; Doğuya Doğuyu oryantalist bir ambalajla pazarlayabilmiştir.

Kaynaklar

- Aktulum, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, 2. baskı, Ankara 2000.
- Altan, Ahmet, *Dört Mevsim Sonbahar*, Can Yayınları, 12. baskı, İstanbul. 2002.
- Altan, Ahmet, *Kılıç Yarası Gibi*, Can Yayınları, İstanbul, 1998.
- Altan, Ahmet, *Sudaki İz*, Can Yayınları, 6. baskı, İstanbul, 2000.
- Altan, Ahmet, *İsyan Günlerinde Aşk*, Can Yayınları, İstanbul, 2001.
- Anar, İhsan Oktay, *Amat*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- Anar, İhsan Oktay, *Kitab-ül Hiyel*, İletişim Yayınları, 8. baskı, İstanbul, 2002.
- Anar, İhsan Oktay, *Puslu Kıtalar Atlası*, İletişim Yayınları, 8. baskı, İstanbul. 1999.
- Connor, Steven, *Postmodernist Kültür/Çağdaş Olanın Kuramlarına Bir Giriş*, (çev. Doğan Şahinler), YKY, 2. baskı, İstanbul, 2005.
- Doltaş, Dilek, *Postmodernizm Tartışmalar ve Uygulamalar*, Telos Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Eagleton, Terry, *Kuramdan Sonra*, (çev. Uygur Abacı), Literatür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Eagleton, Terry, *Postmodernizmin Yanılsamaları*, (çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

- Ecevit, Yıldız, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- Ellis, John M., *Postmodernizme Hayır*, (çev. Halide Aral Bakırer), Doruk Yayınları, Ankara, 1997.
- Emre, İsmet, *Postmodernizm ve Edebiyat*, Anı Yayıncılık, 2. baskı, Ankara, 2006.
- Evren, Süreyya, *Postmodern Bir Kız Sevdim*, Mitos Yayınları, İstanbul.
- Gürsel, Nedim, *Boğazkesen*, Can Yayınları, İstanbul, 1997.
- Harvey, David, *Postmodernliğin Durumu*, (çev. Sungur Savran), Metis Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1999.
- Jameson, Fredric, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı*, (çev. Nuri Plimer), YKY, İstanbul, 1992.
- Lucy, Niall, *Postmodern Edebiyat Kuramı-Giriş*, (çev. Aslıhan Aksoy), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997.
- Oktay, Ahmet, *Postmodernist Tahayyüle İtirazlar*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2000.
- Oktay, Ahmet, *Romanımıza Ne Oldu?*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2003.
- Pamuk, Orhan, *Benim Adım Kırmızı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- Pamuk, Orhan, *Beyaz Kale*, Can Yayınları, 12. baskı, İstanbul, 1993.
- Pamuk, Orhan, *Kar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Pirselimoğlu, Tayfun, *Malihulya*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2005.
- Said, W. Edward, *Şarkiyatçılık/Batı'nın Şark Anlayışları*, (çev. Berna Ünler), Metis Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2001.
- Şafak, Elif, *Pinhan*, Metis Yayınları, 4. baskı, İstanbul, 2003.
- Şaylan, Gencay, *Postmodernizm*, İmge Kitapevi, 2. baskı, Ankara, 2002.
- Todorov, Tzvetan, *Fantastik/ Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*, (çev. Nedret Öztokat), Metis Yayınları, İstanbul, 2004.
- Uzuner, Buket, *Balık İzlerinin Sesi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1998.
- Yalçın-Çelik, S. Dilek, *Yeni Tarihseleçilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
- Yavuz, Hilmi, *Üç Anlatı*, Can Yayınları, İstanbul, 1995.